

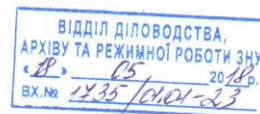
ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата філологічних наук,
професора Кобякової І.К. на дисертацію
О.О.Бердіної «Семантична еволюція дієслів з
градаційним значенням в англійській мові», подану
на здобуття наукового ступеня кандидата
філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 –
германські мови

Актуальність рецензованої роботи Бердіної Ольги Олександрівни не викликає жодного сумніву з огляду на значущість теми, з одного боку, та осмислення суміжних проблем сьогодення, з іншого. Дослідження Ольги Олександрівни відзначається оригінальним вирішенням поставлених завдань, сьогоденним використанням методологічних засад, креативністю, самостійністю, комплексним підходом до вивчення, розпізнання адгерентних термінів, реалій та символів корелюючих мов.

Дієслово – це вища, найбільш конструктивна категорія мови, що прогресує. У своїй еволюції дієслово все більше і більше розвиває абстрактність (за О. О. Потебнею). Семантична структура дієслова є найгнучкішою за інші граматичні категорії. Градація є релевантною властивістю лексичної одиниці. Дієслова з градаційною семантикою в англійській мові є мовним засобом відображення когнітивних структур, які належать до системи пізнання світу.

Рецензована робота має вихід у наукові програми та теми дослідження факультету іноземних мов Маріупольського державного університету в межах держбюджетної наукової теми Міністерства освіти та науки України «Формування мовної особистості в умовах полікультурного суспільства» (номер державної реєстрації 0114U003023). Успішність рецензованого дослідження єсплікується дієвістю низки чинників: актуальністю теми, її відповідністю спеціальності 10.02.04 – германські мови, творчою наснагою дисертантки, умінням користуватися сучасними методиками, міждисциплінарною інтеграцією проблем лінгвістики –керівництвом з боку, кандидата філологічних наук, доцента Пефтієвої Олени Федорівни, глибоким осмисленням праць вчених з релевантної тематики: Ю.Д. Апресян, М.М. Болдирев, А.В. Бондарко, Л.М. Васильєв, В.Г. Гак, Д. Грубур, Г.І. Кустова, Т.А. Майсак, О.В. Падучева, Н.Ю. Шведова, W. Croft, G.N. Leech, P.M. Postal, D.I. Slobin, T. Zybatow. Об'єктом дослідження окреслено дієслова з градаційною семантикою в різні періоди розвитку англійської мови.

Мета дисертаційної праці – виявити особливості еволюції семантики дієслів із градаційним компонентом в англійській мові впродовж її історії. Предмет дослідження – особливості еволюції семантики англійських дієслів із градаційним компонентом, семантичні та структурні параметри їхнього розвитку. Валідність отриманих результатів об’єктивується чіткою параметризацією об’єкта, глибоким осмисленням емпіричного матеріалу, адекватним використанням методів аналізу, а саме: прагматичного, культурно-історичного й компонентного, етимологічного, кількісного. Відповідно до мети та завдань дослідження в роботі застосовано діахронічний підхід, та методи наукового пізнання: описовий метод, структурний метод та прототиповий підхід.

Наукова новизна роботи є очевидною з огляду на заявлену тему та представлені на захист положення, які логічно та конструктивно вирішені у відповідних розділах рецензованої роботи. Вперше здійснено комплексне та багатоаспектне дослідження дієслів із градаційним значенням в англійській мові в діахронічному аспекті; окреслено основні етапи розвитку градаційного значення в семантичній структурі дієслів англійської мови; сформовано корпус дієслів із градаційним компонентом на основі критеріїв; виявлено та схарактеризовано результати змін градаційного значення семантичної структури дієслів; встановлено шляхи та способи поповнення словникового фонду англійської мови. Бібліографічна база представлена фундаментальними науковими розвідками вітчизняних та закордонних учених, включає значну кількість досліджень останніх років з притаманною сьогоденню методологією й методикою дослідження.

Основні результати дослідження знайшли резонанс у досить значному корпусі наукових публікацій (16 одноосібних позицій), із яких 7 статей надруковано у фахових виданнях України, 1 – у виданні України, яке не входить до переліку фахових, 1 – у закордонному виданні та 7 тез доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 3,3 друкованих аркушів. Основні положення й висновки дисертації апробовано на семи *міжнародних* наукових і науково-практичних конференціях.

До інвентаризованого корпусу увійшли 3005 одиниць, у лексичному значенні яких міститься градаційний компонент, що становить 4088 одиниць з градаційним компонентом. Джерелом мовного матеріалу став тлумачний словник англійської мови “Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles” у двох томах за редакцією Уільяма Трамбла і Ангуса Стівенсона.

Інтегрований діахронічний підхід до дослідження дієслівної лексики з градаційним значенням в англійській мові зумовлюється актуальністю досліджуваної теми. Розгляд еволюції семантики лексичних одиниць із градаційним компонентом, зафіксованим у значенні дієслова, дає змогу виявити зміни в мовній картині світу англійців та сприяє

розумінню історичних і культурних традицій англійськомовного суспільства на різних етапах розвитку. Запропонований підхід до аналізу дієслів із градаційною семантикою в англійській мові дозволяє вперше у вітчизняній германістиці комплексно висвітлити сутність градаційної ознаки.

Ольга Олександрівна Бердіна здійснила спробу виявити екстралінгвістичні та інтралінгвістичні причини зміни градаційного значення в семантиці дієслівної лексики, прослідкувала механізми утворення та результати подібних зсувів в семантичній площині дієслів в англійській мові з урахуванням особливостей еволюції семантики.

Теоретична значущість роботи верифікується вагогим внеском отриманих результатів стосовно основних положень та полягає в тому, що отримані результати та висновки є внеском у розвиток граматики англійської мови загалом та теорії дієслівної семантики зокрема. Аналіз семантичних змін в системі дієслів із градаційним компонентом збагачує теорію історичної семантики. Виокремлення прототипічних комбінацій у семантичній структурі дієслів із градаційним значенням розширює надбання когнітивної лінгвістики.

Практичне значення здобутих результатів полягає в можливості їх використання в лекційних курсах із теоретичної граматики та лексикології англійської мови, з історії англійської мови. Здійснений аналіз може бути використаний для вивчення споріднених явищ та для впровадження в спецкурси з історичної семантики, теорії мовної еволюції, у навчально-методичній роботі. Слова-градуатори не завжди мають чисельне градаційне наповнення. Градаційне лексичне вираження фіксується, в основному – прислівниками, прикметниками, рідше – іменниками та дієсловами. Визначені особливості взаємодії сем в структурі багатозначного дієслова, що полягають у відношеннях в більшості з диференційною семою, в декілька меншому ступені – з інтегральною, та дуже рідко – з потенційною. Виділені різні типи сем, які знаходяться в різних зв'язках між собою. В результаті інвентаризації дієслів із градаційною семантикою за допомогою компонентного аналізу були виділені такі: «Дії», «Психологічної діяльності», «Інтелектуальної діяльності», «Фізичних процесів», «Руху», «Природних явищ», «Фізичного стану», «Мовлення та звучання», «Соціальних відносин», «Кольору», «Світла», «Смакових відчуттів».

Способами поповнення корпусу дієслів із градаційним компонентом є семантична й морфологічна деривація та запозичення з інших мов. Градаційне значення мотивоване внутрішньою формою кореневого слова або префіксальним та суфіксальним дериватами. Певні одиниці утворилися в результаті запозичення з інших мов, при цьому найбільш активно дієслова з градаційним значенням запозичувалися до словникового фонду англійської мови з французької та латинської мов, що зумовлено соціально-історичними умовами життя англійськомовного суспільства. Градаційне значення дієслова – складна

система різних ознак, головною серед яких є ядерна, покладена в основу лексичного прототипу. Лексичний прототип може позначати дію, стан, відношення та ознаку. Були виділені чотири комбінації ядерної семи лексичного прототипу з градаційною ознакою: дія+градація, ознака+градація, стан+градація, відношення+градація.

Перспективним є дослідження категорії градації за рухомістю градаційного словникового складу в інших мовах під впливом лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників. Під *еволюцією* семантики дієслів з градаційним компонентом в даній роботі розуміється розвиток семантичної структури дієслів, що є наслідком зовнішніх та внутрішніх мотивацій мовних змін. Найважливішим матеріалом для дослідження системності лексики можна вважати дієслова, тому що вони є багатозначними в своїй більшості та відзначаються різноманітністю парадигматичних та синтагматичних зв'язків, найбільшою конструктивністю серед інших частин мови.

Дисертація відповідає профілю досліджень, які проводяться на факультеті іноземних мов Маріупольського державного університету в межах держбюджетної наукової теми Міністерства освіти та науки України «Формування мовної особистості в умовах полікультурного суспільства» (номер державної реєстрації 0114U003023).

Композиція дисертації, її наповненість, змістове оформлення, висновки та додатки слугують для вчених взірцем творчих пошуків та вирішень відповідних завдань. Поставлена мета та завдання визначили структуру роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, списку використаних джерел, додатків. Композиція роботи відповідає узаконеним вимогам до подібних робіт. Зміст віддзеркалює основні віхи наукового експерименту.

У вступі обгрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету та окреслено завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, названо джерела фактичного матеріалу, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення здобутих результатів, подано відомості про апробацію та кількість публікацій, описано структуру й обсяг дисертаційної праці.

У першому розділі “Теоретико-методологічні основи дослідження категорії градації” висвітлено підходи до аналізу градації як мовної категорії та визначено лінгвістичний статус цієї категорії, з'ясовано зв'язок градації з іншими мовними категоріями (С.С. 31-74). У другому розділі “Семантична класифікація дієслів із градаційним значенням в англійській мові” (С.С. 75-143). досліджено особливості семантичної та морфологічної деривації градаційних ознак дієслів, здійснено семантичну класифікацію англійських дієслів із градаційним компонентом, встановлено. У третьому розділі роботи „Особливості еволюції дієслів із градаційним значенням в англійській мові”(С.С. 144-211). висвітлено

еволюцію семантики дієслів із градаційним компонентом та представлено основні етапи розвитку градаційного значення в семантичній структурі дієслів англійської мови. У загальних висновках викладено теоретичні та практичні результати дослідження, розкрито характерні риси еволюції дієслів з градаційною семантикою в англійській мові, визначено результати зміни градаційної семантики дієслів.

Висновки, Додатки, Література є вельми релевантними до теми дослідження. Загальний обсяг дисертаційної роботи – 244 сторінок, із них – 216 сторінка основного тексту. Список використаних джерел включає 369 (147 іноземною мовою) позиції праць вітчизняних та закордонних учених. Текст наукової праці представлений на належному науково-теоретичному рівні, текст не перевантажений науковими термінами та оказіональними аббревіатурами. Дисертацію оформлено згідно з чинними стандартами та кваліфікаційними вимогами до подібних робіт. Цінними у дослідженні є Додатки (А-Д), 57 таблиці та 99 діаграми, які сприяють візуальній рецепції творчих доробків. Автореферат дисертації повністю відповідає тексту дисертації.

Академічного плагіату в дисертації не виявлено: ідеї та положення інших учених подаються з посиланнями на відповідні наукові джерела. Зауваження мають суб'єктивний характер та не впливають на позитивну оцінку наукового дослідження Ольги Олександрівни Бердіної.

1) Бажано було б включити до переліку умовних скорочень та символів на С.С. 19 – 20 такі скорочення ГЗ, ГС, ДГС, ЛО, ЛСВ, ЛСВ, ЛСГ, МКС та не використовувати скорочення в назвах підрозділів другого та третього розділів.

2) Перший дискусійний момент стосується визначення та розмежування двох понять: «прототип» та «лексичний прототип» семантичної структури дієслова із градаційним компонентом. На С. 52 авторка надає характеристику поняттю «прототип», але сам термін залишається нечітко визначеним. Що саме розуміється під цими двома поняттями?

3) Потребує уточнення інформації щодо типів градуаторів, характеристику та класифікацію яких викладено на С. 61 у розділі 1 пункті 1.6. Авторка зазначає, що градуатори можуть бути виражені певними частинами мови, серед яких прислівники, прикметники. Чи розглядалось Вами питання виділення іменників, які можуть виступати в статусі *градуаторів* в дефініції дієслів англійської мови?

4) Авторка надає дуже багато прикладів, що, безумовно, свідчить про вірогідність та аргументованість викладеного матеріалу в роботі. У вигляді рекомендацій, вважаю за

потрібним наступне: більш лаконічно представляти та інтерпретувати приклади. Наприклад, у **другому розділі** «Семантична класифікація дієслів з градаційним значенням в англійській мові» пункт **3.3. ЛСГ Мовлення та звучання** для опису *радіально-ланцюгового типу* зв'язку між семами в семантичній структурі дієслова із градаційним компонентом було наведено приклад (С. 89), який займає третину сторінки.

Сформульовані запитання та висловлені зауваження не знижують позитивної оцінки роботи. Оскільки поставлені завдання були успішно вирішені, тим самим виявлені авторкою закономірності, що впливають з отриманих результатів дають підставу констатувати, що наукова праця Бердіна Ольга Олександрівна має ті основні показники, що ставлять її на рівень кандидатських дисертацій. Перспективи авторка вбачає в осмисленні категорії градації за рухомістю градаційного словникового складу в інших мовах під впливом лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників.

На підставі докладного ознайомлення з дисертацією, авторефератом та основними публікаціями вважаю, що праця **«Семантична еволюція дієслів з градаційним значенням в англійській мові»**, відповідає вимогам п. 11, 13 "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., № 567 зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 656 від 24 серпня 2015 р. та № 1159 від 30 грудня 2015 р., а її авторка **Бердіна Ольга Олександрівна** заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент,

кандидит філологічних наук, професор,

зав. каф. германської філології

Сумського державного університету

І.К.Кобякова

Підпис І.К. Кобякової підтверджую

Вчений секретар

Сумського державного універсієту

